

ШАХРАЙСТВО
НА КОЖНОМУ КРОЦІ:

НАВЧИТЬСЯ РОЗПІЗНАВАТИ
АФЕРИСТА

ВІКТОР МАЗУР

Харків
«ФОЛІО»
2018

НЕСАМОВИТІ ШАМАНИ

Прагнення до чарівництва має свою основу у свідомості.

Артур Шопенгауер

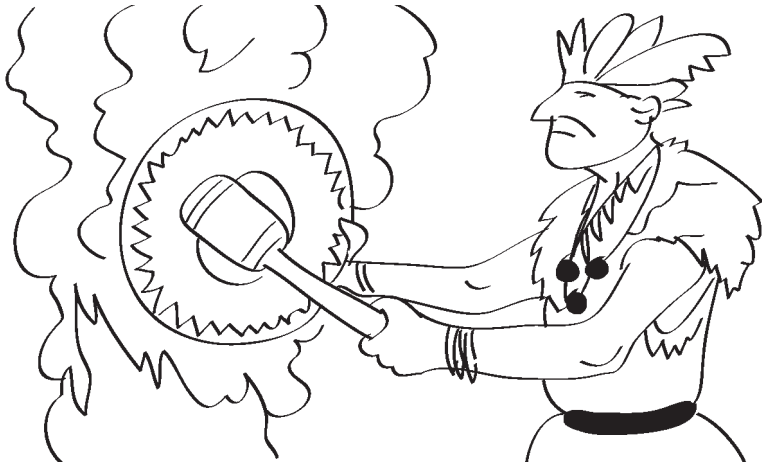
Шаман — згідно з релігійними віруваннями, людина, наділена особливими здібностями для спілкування з духами і надприродними силами в екстатичному стані. Екстаз (від грецького *έκστασις* — несамовитість, захоплення) — позитивно забарвлений афект. Вища міра захоплення, натхнення, що іноді переходить у несамовитість. Шаманізм — традиційний світогляд народів Сибіру — є особливою формою бачення і пізнання світу, що розглядає людину як частину Космосу. Він націлений на безпосереднє сприйняття світу, досягнення взаємозв'язку природи і людини. Шаманізм сформувався у рамках древнього дуалістичного світогляду, що розділяє світ на буденний і сакральний. В основі його концепції лежить анімістична картина світу: віра в духів і божеств природи, у душу людей, духів-помічників шамана. Традиційно шамани відігравали важливу роль в житті своїх одноплемінників. Пов'язані з широким колом людей, вони були захисниками і посередниками між світом людей і світом духів. Шаман — посередник, обраний духами. Важливу роль в становленні особи шамана грали обряди присвячення, збільшення сакральної сили і надбання ним статусу Великого шамана. Кожен народ має свої власні назви шаманів, наприклад, шамани у алтайців називалися «кам», звідси і слово «камлання», що означає обрядову дію шамана в стані екстазу, яка ототожнювалася з польотом світами Всесвіту.

Шаманський дар передавався у спадок, частіше — через покоління від діда до онука. Важливо було, щоб майбутнього шамана обрали духи, які «змушували» його до шаманської практики. Обрання супроводжувалося особливим психологічним станом, так

Хто вони, чаклуни: шахраї чи ставленики неба?

званою «шаманською хворобою». Траплялося це зазвичай у сильних шаманів у віці 12 років. Становлення майбутнього шамана тривало від семи до дванадцяти років. Навчання майбутнього шамана здійснювалося досвідченим наставником. Якщо рід визнавав за кандидатом у шамани право бути таким, то проводився обряд посвячення, під час якого кожен атрибут освячувався і наділявся сакральною силою (обряди «пожвавлення»). Першими атрибутами

шамана-початківця могли бути зображення духів-помічників, нагрудник, палиця, бубон і калатало. Досвідчений шаман передавав молодому не лише свої атрибути, але і знання про явища природи, промисли тощо. Наприклад, у ненців восени і весною шамани вирушали в тундру, вивчали стан ґрунту, стежили за прильотом птахів, анатомували тварин. За усіма цими ознаками вони складали уявлення про стан пасовищ і достатку мисливських угідь. Усі ці дії проводилися обов'язково таємно від родичів.

У костюмі були зосереджені усі життєві сили шамана і його предків, він був головним атрибутом перетворення у звіра (оленя, ведмедя, тигра, вовка) або птаха-двійника. Перетворюючись в нього, шаман набував сили всебачення і ставав напівдухом-напівлюдиною, звіриний двійник якої міг проникати в недоступні світи зворотної реальності, що уявлялись як польоти у Всесвіті. Сильний шаман упродовж життя мав декілька головних уборів — від простої шапки до залізної корони. Головний убір сильного шамана у

селькупів, евенків, бурят був залізною «короною» з рогами, які служили знаряддям боротьби із злими духами. Кафтан або парку (халат) з підвісками отримував сильний шаман, що вже мав нагрудник, головний убір і калатало з бубном.

Найбільш сильними вважалися так звані «залізні» шамани Центрального і Східного Сибіру (наприклад, евенки), які пов'язані з ковалем і використовували метал (переважно залізо) в атрибутиці. Відмінною рисою південно-сибірського шаманства (алтайців, тувинців, хакасів) та пов'язаного з ними якутського і бурятського являлося розділення шаманів на білих, камлавших (літаючих) у Верхній світ, і чорних, камлавших у всі світи. Переважання сімейної форми шаманства і широка практика травестизму (переодягання в одяг протилежної статі) були характерні для народів Північного Сходу Азії (чуків, коряків, ескімосів).

Шамани, будучи посередниками між світом людей і світом духів, мали не лише здатність бачити іншу особливу реальність і подорожувати в ній, але і перебувати одночасно в двох світах. Усесвіт представлявся особливою реальністю — сакральним простором і часом, у якому діють свої особливі закони, відмінні від буденного життя. Основними функціями сибірських шаманів були ворожіння і пророцтво, лікування, проводи душі, а також вони відправляли промислові, сімейні і похоронні культу.

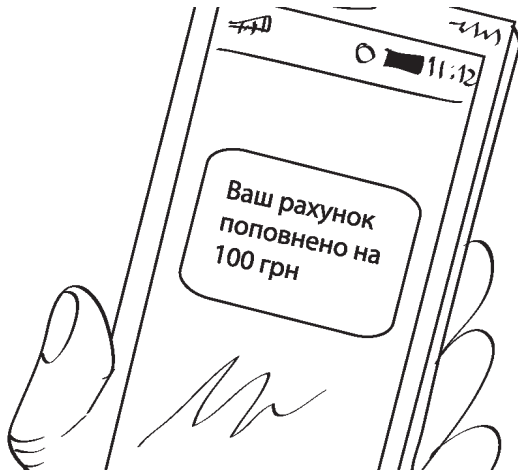
Сучасний шаманізм набуває нових прогресивних форм, нового прочитання стародавніх учвлень і ритуалів. Нині відомі сибірські шаманські школи в Якутії, Туві, Хакасії, на Алтаї, які поєднують традиції з новою інтерпретацією духовного (містичного і ритуального) досвіду. Ця тема пошуку шляху надбання людиною гармонії з собою і відновлення багато в чому втрачених зв'язків з природою і культурою як єдиного цілого є лейтмотивом не лише шаманського світогляду, але й особових шукань сучасної людини. Це усвідомлення необхідності зв'язку зі своїми витоками, коріннями, з традиціями свого народу, культурним і природним простором.

Серед сибірських народів шаманізм можна розглядати як традиційну для них релігію, у якій присутні обряди і свята, порядок звертання до вищих сил тощо. Дорога до Бога у кожного своя. Тому відродження шаманізму як явища серед автентичного населення Сибіру, Латинської Америки є зрозумілим. Традиції народів, які поклоняються силам природи споконвіку, мають право на існування

Хто вони, чаклуни: шахраї чи ставленики неба?

і відродження. Чого не скажеш про тих, хто забув власну історію, традиції свого народу, власне і батьківської релігії. Безумовно, пошук своєї дороги до Бога — це особиста справа кожної людини. Це її право. Але часто в пошуках такої дороги люди втрачають сталі цивілізовані погляди на життя, підпадають під дію шахраїв. Традиційні релігії світу не забороняють спілкування з природою, вивчення природних явищ. Необхідно зрозуміти, що все навколо нас створено кимось і з якоюсь метою, створено Творцем для гармонійного розвитку людини. На жаль, більшість людства свою місію на Землі так і не може самостійно усвідомити. Тому й з'являються «помічники», готові дати рецепти доскональності фізичного і духовного стану людини, вказати його місце у світі, показати дорогу до особистого щастя. Вони, як метелики на світло, накладаються на загублені душі і випивають те світло, яке залишилось у них.

ІНДІАНСЬКІ ЦІЛИТЕЛІ Й АФЕРИСТИ

Примара розсіює ілюзію перемоги,
поразки або страждання.

Карлос Кастанеда

Саме про Карлоса Кастанеду — улюбленого кумира «знавців» тонких матерій і традиційної індіанської премудрості — піде мова нижче. Автор не має мети налаштувати читача проти відомого героя історії. Це більше інформація до роздумів. Вірити чи не вірити — справа кожного читача.

На перший погляд учення Карлоса Кастанеди про шаманів стародавньої Мексики — грандіозне і глибинне. Проте уявлення про Кастанеду в США і у нас надзвичайно сильно різняться, навіть радикально. В Україні, Росії, окрім безпосередньо його книг і деяких ранніх інтерв'ю, нічого про нього не знають і знати не хочуть. Спроби хоч якось підтвердити правдивість оповідань Кастанеди робилися не раз, але в усіх випадках вони закінчувалися нічим. Таким чином, питання правдивості або брехливості того, що було викладено в його книгах, завжди залишалось відкритим. Апологетам його вчення не залишалось нічого іншого, окрім як сліпо вірити в реальність дона Хуана.

Рідкісні зіткнення між критиками і скептиками правдивості літературної спадщини Кастанеди і натовпами його відданих фанатиків тривали до 1999 року, коли журналіст Майкл Спенс провів своє сенсаційне розслідування, яке дало відповіді на всі запитання, мабуть, як скептикам, так і фанатам його вчення, поставивши в цій довгій історії жирну і ніби остаточну крапку.

Проводячи власне розслідування і шукаючи виходи на магів лінії дона Хуана, обізнані люди порадили Майклу звернутися до духовного лідера індіців які — Качори. Качорі довелося одного разу представляти інтереси які на слуханні ООН у 1992 році. Як згодом